

TAMO VIDÍM PRUŽNÍKY

Otázal jsem se několika přátel, vášnivých kinomolů a ctitelů hereckého umění Jindřicha Plachty, která z filmových postav jim nejmíc ladí se stále populárním a oblíbeným komikem. Nejčastěji zaznělo: profesor přírodopisu Matulka. Tváře dotazovaných osvitil při vyslovení jména staromládeneckého a roztržitého profesora milý úsměv. Jak se přiznali, při vzpomínce na *Cestu do hlubin studákovy duše* se jim z divácké paměti vynořila známá a nezapomenutelná scéna a echem zazněl dialog:

prof. Voříšek: Četli jsme vaši nabídku, že rozprodáváte svoji sbírku a rádi bychom něco zakoupili pro naše gymnázium.

univerzitní prof. Vondrák: Račte si všechno prohlédnout, pánové, snad se vám něco hodí.

prof. Matulka: No jistě, jistě.

prof. Voříšek: Náš ústav má totiž mecenáše, který věnoval určitou částku. A tady pan kolega jako odborník by si vybral věci, které by naše sbírka potřebovala.

univerzitní prof. Vondrák: Prosím, prosím, všechno je vám k dispozici. Bohužel, jednotlivé druhy nejsou označeny názvy.

prof. Matulka: Nevadí, nevadí. Dovolíte? Voříšku, pojďte. Pište si. Kovolesces konopný, stužkonoska vrbová. Máte to?

prof. Voříšek: Ano, vrbová.

prof. Matulka: Bože můj, jasoňové! Voříšku, pojďte, pojďte... Krásný, ale krásný exemplář jasoně alpského. Voříšku, učili jsme se to... Liší se od koho? No?

prof. Voříšek: Liší se... Liší se... Safra, už jsem to měl na jazyku.

prof. Matulka: Nevíte! Vy? Taky nevíte. Aha! Od jasoně fasciáta. To je tak, když se ve škole člověk neučí... Modráskové. Ááá. Rozchodníkový. Ten je u nás vzácný. A tady perleťovec fialkový, perleťovec kopřivový.

prof. Voříšek: Ten žije, tuším, na kopřivách.

prof. Matulka: Na tobolníku, příteli, pouze na tobolníku. Měli jsme to v kvintě, Voříšku. Pamatujete?

prof. Voříšek: Ano, ano, pane profesore. Pamatuji si.

univerzitní prof. Vondrák: Něco bych vám přidal ještě zdarma, pane profesore. Mám tu pár motýlků...

prof. Matulka: Pár motýlků!! Vždyť jsou to okáči. Satyridé. Dokonalá sbírka. On si řekne pár motýlků.

univerzitní prof. Vondrák: Máme také brouky, pane profesore.

prof. Matulka: Potřebovali bychom něco od čeledi pružníků.

univerzitní prof. Vondrák: Pružníci jsou támhle.

prof. Matulka: Voříšku, jdeme na pružníky... Tak, pane, tohle že jsou pružníci? To jsou srsonoši. Tamo vidím pružníky. Vy ani nevíte, co ve sbírce máte! Ano, vidíš? Pružník krvavý, rumělkový, prvorudý, rudohnědý... Hle, jak moudrá příroda je obdařila ochranným zbarvením.

A tady? Stromovci a pažitníci. A teď půjdeme dál, ne? Copak je to tady? Voříšku, no. Áááale tohle je veliká krása. To je ozdoba vaší sbírky. Jeden z nejvzácnějších exemplářů afrických vodomilů!

univerzitní prof. Vondrák: To je úžasné, pane profesore, jak to všechno ovládáte. Vždyť vy byste mohl přednášet na univerzitě.

prof. Matulka: I nemohl. To, co já znám, nestačí ani...

univerzitní prof. Vondrák: A co když stačí?

„... Krásný, ale krásný exemplář jasoně alpského!“

prof. Matulka: Milý pane, to musím já vědět, jestli stačí, nebo nestačí. Věříte, že já ještě nemám ani státní zkoušku?

univerzitní prof. Vondrák: Máte ji. Právě jste ji dokončil. Gratuluji vám.

prof. Matulka: Kdo je to? S kým mám tu čest?

prof. Voříšek: To je univerzitní profesor doktor Vondrák. Promiňte, pane profesore, že jsme vás oklamali. Chtěli jsme vás nějak vylákat ke zkoušce, a tak jsme si dovolili malou lest.

prof. Matulka: To není možné. Nemám ještě všechno prostudováno!

univerzitní prof. Vondrák: Pane kolego Matulko, udělal jste zkoušku s vyznamenáním.

prof. Matulka: Voříšku, co to znamená? Tak osm let jste vyrušoval a teď tohle. Voříšku, Voříšku.

univerzitní prof. Vondrák: Tak, pane kolego Matulko, už se na nás nezlobte. Ještě jednou vám gratuluji a aprobaci vám vyhotoví na fakultě.

prof. Matulka: Aaano... pane doktore... pane profesore... ano... Voříšku... Já děkuji... Odpusťte, jestli jsem snad... Promiňte... Voříšku... Pojďte se mnou. Pojďte. Vemte si klobouk... Pane doktore, promiňte, já děkuji... Co to je, Voříšku? Co to je?

HLUBINY HERCOVY DUŠE

Když začal režisér Martin Frič natáčet podle prozaické a divadelní předlohy Jaroslava Žáka stejnojmenný film *Škola základ života*, usilovalo všemožně ministerstvo školství spolu se školskou správou realizaci zakázat. Naštěstí bezvýsledně, a tak se 11. listopadu 1938 konala slavnostní premiéra. Komedii zcela nového stylu si diváci okamžitě oblíbili (vždyť jen ve dvou premiérových kinech byla promítána čtyři měsíce!) a bavili se pásmem žertů, vtipků, rošťáren a studentské recese, které jako svorník spojuje příběh svobodomyslného studenta Jindry Benetky, s jehož postavou je do volného sledu komických situací infiltrován i sociální motiv. Děj filmu se odehrává převážně v dekoraci třídy a sborovny, kde proti sobě stojí dva znepřátelené a bojovně naladěné šiky, neboť podle Jaroslava Žáka vztah študáků a kantorů vyjadřuje jediné slůvko: boj.

V komedii *Škola základ života* je scéna, která diváky velmi baví (ostatně, která taková není?). Ředitel gymnázia informuje své podřízené: „Dámy a pánové, panu kolegovi Lejsalovi

se podařilo zachytit studentský časopis, takzvaný studentský humor.“ A jeden z profesorů začne nahlas předčítat: „Sbor profesorů dělí se na správné chlapy a kruťasy. Oblíbený kantor zve se též štramák, šřabák, prima chlap, primáš, běhuš. A podobně zlý kantor kruťas, pak katouš, veřejný nepřítel, grizzly. Jinak rozdělujeme profesorstvo na okoličnaté – s tuhými límečky, psovitě – s psími dečkami, koryše – s touhou náprsenkou, brejlovce, mrože, promiňte, pane řediteli, a parašutisty (ti nosí za každého počasí velký deštník – poznámka autora). Profesorky: splašená sardel, suchá lípa.“

Jaroslav Žák posbíral během svého učitelování slovník výrazů, které používali studenti (čili kosové, kamarádíčkové, též i mamelukové). Podle této žargonové klasifikace má Plachtův profesor Matulka z *Cesty do hlubin študákovy duše* hned několik titulů: fiakrista (kantor v pláštěnce), hadži (suplující prófa, jenž každoročně putuje do Prahy ke zkouškám), hódča (hodný profesor), křemičitan (přírodopisec), či přesněji narcis (něžný přírodopisec), ale též makarón (vytáhlý prófa) nebo také minaret (dlouhý profouš).

Pochopitelně, že tehdejší studenti měli trefné výrazy i pro ostatní kantory. Sboru velel ředitel neboli dalajláma, hosudar, jasné sluněčko (plešatý řídča), joviš, komodor, neguš, Olympian, plantážník, sáhib.

Dostalo se i na pedagožky: Eusebie z Pernštejna (kantorka s dlouhými copy – vzácná hříčka přírody), mumie či mumča (suchá učitelka), opiová gejša (kantorka, která kouří), pěknice (pěkná kantorka), Putifarka (svůdná profesorka).

Na úspěch komedie *Škola základ života* navázali Martin Frič s Jaroslavem Žákem dalším společným dílem obdobného ladění, komedií *Cesta do hlubin študákovy duše*, která byla

Cesta
do hlubin
študákovy
duše, 1939

poprvé promítána o necelý rok později, 31. října 1939. Také tentokrát šlo o adaptaci Žákovy knihy, jejíž titul je obměnou v té době velmi populární knihy francouzského autora Louise Ferdinanda Célinea *Cesta do hlubin noci*. Jaroslav Žák ovšem doplnil scénář o motivy a situace z jiných svých humoristických děl a použil i příhody z vlastní pedagogické praxe (byl profesorem latiny, jako filmový kolega Petr Voříšek, a také francouzštiny). Tvůrci opět slavili úspěch, občané rádi zašli na komedii i v nastalém čase protektorátu a světové války. Tři týdny promítali film ve třech premiérových kinech a již 10. listopadu 1939 otiskly Lidové listy článek s titulkem 46 777 diváků vidělo *Cestu do hlubin študákovy duše*.

Autoři tentokrát stvořili komedii pevnější dramatické stavby s propracovanějšími charaktery jednajících postav, jimž dominuje hlavní postava profesora Matulky, podle studentské žargonové klasifikace fiakrista (kantor v pláštěnce), hadži (suplující prófa, jenž každoročně putuje do Prahy ke zkouškám), hóďa (hodný profesor), křemičitan (přírodopisec), či přesněji narcis (něžný přírodopisec), ale též makarón (vytáhlý prófa) nebo také minaret (dlouhý profouš).